

באר יעקב

שיעורי הגאון האדיר
רבי יעקב גרינוולד שליט"א

עקב תש"פ

ד"ל ע"י
מכון טעם התורה

שמחו בה' וגילו צדיקי והרנינו כל ישרי לב

בהדרת כבוד ובחרדת קודש נשגר את ברכותינו,
אל מול פני המנורה הטהורה
רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה,
קדוש ישראל ותפארתו

כ"ק מרן אדמו"ר עט"ר שליט"א

לרגל השמחה הגדולה במעון הקודש

שמחת נישואי הנכד

החתן המופלג הרב חיים מאיר שליט"א
בן פאר מקדושים הרה"צ ר' אהרן מרדכי שליט"א

עב"ג הכלה המהוללה

בת הרה"ג ר' שלום מאסקאוויטש שליט"א

בן כ"ק האדמו"ר ממעליץ שליט"א

וחתן כ"ק האדמו"ר מדעש שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה בנין, שיהא לקשר של קימא ולבנין
עדי עד, דורות ישרים ומבורכים לתפארת בית רבוה"ק זי"ע, ועוד
ינוב רבינו בשיבה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, וינהלנו
בקרוב לקבל פני משיח צדקנו ברחמים רבים אמן

המברכים בקידה אל מול פני הקודש

עקיבא משה בן שרה לאה חברי המערכת ועורכי השיעורים

פרשת עקב

גלגל החוזר בדיני קדימה בברכות

מזונות, העץ, ושהכל שהוא ספק טפל למזונות * סדר הקדימה בברכותיהן שוות ובאין ברכותיהן שוות * תאנה, בננה ותמר, והחביבות בסדר הזה * ספק המגן אברהם בין, תבשיל שעורים וזית * סוגית הגמ' בהביא חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה * הוכחת החכמת שלמה משם שיש לברך בתחילה על הזית * סברא הנ"ל באין ברכותיהן שוות * חילוק בין מברך על כל חלקי הספק למברך רק על שתים מהם * גדר מברך ברכת אחת על כמה מינים * באופן שמין אחד ודאי נדחה שוב אינו כלל חלק מהספק

ארץ חטה ושעורה וגו' ואכלת ושבעת וברכת וגו' (ח, פ-ה)

טפל, שמא נטפל הוא להעיקר, וכבר נפטר בברכת העיקר, ואף אם הספק טפל ברכתו שהכל, מכל מקום מברך עליו לפני העיקר שברכתו מזונות, שהרי בא לצאת ידי ספק. וכן מפורש יוצא מדברי הרמ"א (או"ח סי' ריב סעיף א).

מעשה יש לדון באופן הנ"ל, שבנוסף למזונות והרוטב רוצה לאכול גם תפוח שברכתו העץ, והרי ברכת העץ קודמת לברכת שהכל. שיש לעיין היכי נדיינו להאי דינא, מתי יברך על התפוח. שאם יברך בראשונה על התפוח, משום שברכת העץ קודמת לשהכל, הרי יוצא שמברך העץ לפני מזונות, והדין הוא שמזונות קודמת להעץ. ואם יברך תחילה שהכל ואחר כך מזונות ורק אחר כך יברך העץ על התפוח, שהרי ברכת מזונות

בגמ' (ברכות מא.): 'אמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק, כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה, שנאמר ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש'.

מזונות, העץ, ושהכל שהוא ספק טפל למזונות

יש לחקור, במי שהיו לפניו דבר שברכתו מזונות, ודבר שברכתו העץ, ודבר שברכתו שהכל. ויש לו ספק אם ה'שהכל' הוא טפל למזונות, כגון שה'שהכל' הוא רוטב הבא יחד עם המזונות, ויש לו ספק אם נטפל אליו או לא. מהו סדר הקדימה בברכותיהם.

הנה, באופן שיש לו ספק טפל, יש לומר שיש לו לברך על הטפל לפני העיקר לצאת ידי ספק, [שהרי אחר שיברך על העיקר שוב לא יוכל לברך על הספק

קודמת להעץ, הרי יוצא שמברך גם שהכל לפני העץ, והדין הוא שהעץ קודמת לשהכל. והרי הוא גלגל החוזר בעולם^א. ויש לעיין איך להכריע בזה.

סדר הקדימה בברכותיהן שוות ובאין בברכותיהן שוות

בשו"ע (או"ח סי' ריא סעי' א) נפסק, שאם היו לפניו שני מינים שברכותיהן שוות, כגון ששניהם ברכתם העץ, ואחד מהם הוא משבעת המינים, יש לברך על זה שהוא משבעת המינים, אף אם המין השני חביב עליו יותר^ב.

אבל אם אין בברכותיהן שוות, כגון שיש לו זית שברכתו העץ והוא משבעת המינים, וצנון שברכתו האדמה, יש להקדים ולברך על הצנון שהוא חביב, ורק אחר כך יברך על הזית אף שהוא משבעת המינים. ואף על פי שלעולם יש להקדים בורא פרי העץ לבורא פרי האדמה, מכל מקום אם חביב עליו יותר פרי האדמה, יקדים לברך על החביב.

עוד נפסק שם (סעי' ד), ומקורו מהגמ' (ברכות מא.): שכל המוקדם בפסוק (דברים ח, ח) 'ארץ חטה ושעורה' וגו' קודם

לברכה, דהיינו שכל הסמוך יותר לתיבת 'ארץ' שבפסוק הוא הקודם לברכה, ומאחר שבפסוק כתובה תיבת 'ארץ' פעמיים, הרי שהזיתים והתמרים שנכתבו סמוך לארץ השניה, קודמים לתאנים ורמונים שנכתבו רחוק מ'ארץ' הראשונה. ולפי זה סדר הקדימה הוא: חטה, זית, שעורה, תמר, גפן, תאנה, רמון^ג.

תאנה, בננה ותמר, והחביבות בסדר הזה

מעתה יש לחקור, באופן שהיו לפניו, תאנה ותמר ובננה, והתאנה שהוא רחוק מ'ארץ' חביב עליו יותר מכולם, ואחר כך בסדר החביבות חביב עליו הבננה שברכתו האדמה, והתמר שהוא סמוך ל'ארץ' פחות חביב עליו מכולם.

לכאורה גם בזה הרי לנו גלגל החוזר חלילה, שאם יקדים לברך על התאנה, הרי התמר יותר סמוך לארץ, ובברכותיהן שוות מין שבעה קודם לחביב כנ"ל, ואם יקדים את התמר, הרי הבננה חביב עליו יותר מהתמר, ובאין בברכותיהן שוות מקדים לברך על החביב כנ"ל, ואם

א. ראה מה שכתבנו בבירור ההכרעה בגלגל החוזר בבאר יעקב (חלק א, פרשת אמור).

ב. ואף שהט"ז (שם ס"ק א) כתב שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים, ולכן איך שינהג יש לו על מי לסמוך, או שיקדים את המין שבעה, או את החביב, מכל מקום כבר הכריע בשער הציון (שם ס"ק ח) שבברכותיהן שוות יש להקדים דווקא את המין שבעה, וכסתימת המחבר.

ג. אלא שהמשנה ברורה (שם ס"ק כה) מביא מחלוקת הפוסקים לענין ברכת מזונות על שעורים אם הוא קודם לזיתים, שלדעת המגן אברהם (ס"ק ח) אכן זית קודם, מאחר שהוא יותר סמוך לארץ, אבל דעת הלבוש שאף שזית קודם בסדר הפסוק, מכל מקום ברכת מזונות קודם לזית. וכן הכריע המשנה ברורה (שם שער הציון ס"ק לג) להלכה. וראה עוד בהערה הבאה.

השעורים, דעת המגן אברהם שזית קודם לשעורים מאחר שהוא יותר סמוך לארץ¹ ואם יקדים לברך על הזית, הרי יין קודם לזית, מאחר שקובע ברכה לעצמו.

המגן אברהם נשאר בספק זו בצריך עיון. ולכן כתבו החיי אדם (כלל נו סעי' ז) והברכי יוסף (סי' ריא ס"ק ד), שכדי לצאת מן הספק יסלק אחד מם המינים מן השולחן.

סוגית הגמ' בהביא חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה

אולם בחכמת שלמה (על המגן אברהם שם) כתב לפשוט את ספיקת המגן אברהם, מסוגית הגמ' בזבחים (ז:), בסדר הקרבת הקרבנות. ונקדים להביא את דברי הגמ' שם.

וז"ל הגמ' שם: 'איבעיא להו, חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזו מהן קודם, תיקדום חטאת העוף, איכא מעשר דקדים לה, ליקדים מעשר, איכא עולת בהמה דקדמה ליה, תיקדום עולת בהמה, איכא חטאת העוף דקדמה לה'. עכ"ל הגמ'. והכונה, שהדין הוא שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה² אך מאידך

יקדים את הבונה, הרי התאנה חביב עליו יותר. וחזר הגלגל.

ספק המגן אברהם ביון, תבשיל שעורים וזית

בעין ספק זו כבר מצינו במגן אברהם (סי' ריא ס"ק יג), וז"ל: 'היה לפניו יין ותבשיל שעורים וזית, צריך עיון מה יעשה, דהא יין קודם לזית, ושעורים קודמין ליין, וזית קודם לשעורים, עכ"ל.

בונתו, שברמ"א (שם סעי' ד) נפסק שאף שגפן הוא רחוק מ'ארץ', מכל מקום אם עשה מהענבים יין שקובע ברכה לעצמו בורא פרי הגפן, מברך על היין אף לפני הזית. ומכל מקום כתב הרמ"א שמעשה קדירה מחמשת מיני דגן חשובה יותר מברכת היין, שמאחר שברכתה מזוונות, הרי יש לה ברכה מבוררת כמו ברכת היין, וגם קודמת ליין בפסוק.

מעשה, מסתפק המגן אברהם מה יעשה כשנמצא לפניו יין ומעשה קדירה של מיני דגן וזית. שאם יקדים לברך על היין, הרי תבשיל השעורים קודם לו כנ"ל, ואם יקדים לברך על

ד. וכפי שהבאנו בהערה הקודמת מחלוקת המגן אברהם והלבוש בזה. ואף על פי שעשה מהשעורים תבשיל ומברך עליו בורא מיני מזונות, והרי ברכתו מבוררת יותר מהזית, מכל מקום הזית קודם לו, שרק יין שהברכה מבוררת ביותר, בזה נאמר הדין שהוא קודם אף לזית הסמוך יותר לארץ, אבל שעורים שאין ברכתם מבורר כל כך, חוזר הדין שהסמוך יותר לארץ הוא הקודם לברכה, ועל כן יש להקדים לברך על הזית הסמוך לארץ יותר משעורים.

וראה בשער הציון (שם ס"ק לג) שכתב שלא העתיק את ספיקת המגן אברהם, מאחר שהרבה אחרונים הסכימו שברכת המזונות של שעורים קודם לזית. ולכן ודאי יש לברך תחילה מזונות על השעורים, ואחר כך הגפן על היין, ואחר כך העץ על הזית.

ה. כן נלמד בברייתא בזבחים שם (טז). מהפסוק (ויקרא ה, ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה. וברש"י

לְבָרֶךְ בְּתַחִילָה עַל הַזֵּית

וּכְתַב הַחֲכָמָה שְׁלֵמָה, שְׁמַדְבְּרֵי הַגַּמ' אֵלּוּ יֵשׁ לְהַכְרִיעַ אֶת סַפְיָקוֹ שֶׁל הַמַּגֵּן אַבְרָהָם, שֶׁכֵּן מִמָּה שֶׁאִמְרוּ בַּמַּעֲרָב מוֹכַח, שֶׁאֵף שֵׁשׁ לְמַעַשֵׁר מַעֲלָה עַל חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁכֵּן הוּא מִיֵּן זֶבַח, מִכֹּל מְקוֹם מֵאַחַר שֶׁגַם לְהַעֲוִלָה יֵשׁ מַעֲלָה זֹה שֶׁהוּא זֶבַח, וּמִכֹּל מְקוֹם גְּזֵרָה תוֹרָה שֶׁבִּמְקוֹם חֲטָאת הָעוֹף תִּתְבַּטֵּל הַמַּעֲלָה וְתִקְרַב הָעוֹף קוֹדֵם, אִם כֵּן בְּצִיּוֹר זֶה גַם בַּמַּעֲשֵׁר מִתְבַּטֵּל מַעֲלָה זֹה, וּמִקְרִיב אֶת חֲטָאת הָעוֹף לִפְנֵי כּוֹלֵם.

הוּא הַדִּין וְהוּא הַטַּעַם יֵשׁ לֹאמֵר בַּסַּפְיָקוֹ שֶׁל הַמַּגֵּן אַבְרָהָם, שֶׁאֵף שֵׁשׁ לִיָּין מַעֲלָה שֶׁבְּרַכְתּוֹ חֲשׂוּבָה יוֹתֵר מִבְּרַכַּת הַזֵּית, מִכֹּל מְקוֹם הָרֵי גַם לְשַׁעֲוִרִים יֵשׁ מַעֲלָה זֹה שֵׁשׁ לוֹ בְּרַכָּה חֲשׂוּבָה, וּמִכֹּל מְקוֹם גְּזֵרָה תוֹרָה שֶׁתִּדְחַח הַשַּׁעֲוִרִים מִפְּנֵי הַזֵּית, אִם כֵּן בְּצִיּוֹר זֶה שֵׁשׁ גַם שַׁעֲוִרִים וְגַם יָיִן, גַם הִיָּין נִדְחָה מִפְּנֵי הַזֵּית כְּמוֹ הַשַּׁעֲוִרִים, שֶׁנִּחְשַׁב כְּאִילוֹ נִכְנַס מַעֲלַת הַשַּׁעֲוִרִים לְתוֹךְ הַזֵּית. וְלִכֵּן יֵשׁ לְהַקְדִים לְבָרֶךְ עַל הַזֵּית, וְאַחַר כֵּךְ עַל הַשַּׁעֲוִרִים, וְאַחַר כֵּךְ עַל הַיָּיִן. ע"כ תּוֹכֵן דְּבַרֵי הַחֲכָמָה שְׁלֵמָה.

סַבְרָא הַנ"ל בְּאֵין בְּרַכּוֹתֶיהֶן שׁוֹת

אִמְנֵם בְּנִידוֹן הָאֲחֵר שֶׁכְּתַבְנוּ לְמַעֲלָה, בְּהִיּוֹ לִפְנֵינוּ תַּאֲנָה וְתַמֵּר וּבִנְנָה,

שֶׁאֵר מִיָּנֵי זֶבַח קוֹדְמִין לְעוֹף, וְלִכֵּן הִיָּה לוֹ לְהַקְדִים הַמַּעֲשֵׁר לִפְנֵי עוֹלַת הָעוֹף, אֲךָ מֵאִדְךָ עוֹלַת בְּהֵמָה קוֹדְמַת לְמַעַשֵׁר, אֲךָ מֵאַחֲרַת לְחֲטָאת הָעוֹף, וְחֲזֵר הַגִּלְגַּל.

בְּגַמ' שֶׁם מוֹבָא שְׁנֵי דְרָכִים בְּהַכְרַעַת הַסַּפֵּק: 'הַכָּא תְּרַגְמִימוּ, מִיֵּן זֶבַח עַדִּיף', הִיָּינוּ שֶׁהַמַּעֲלָה שֶׁל הַמַּעֲשֵׁר שֶׁהוּא מִיֵּן זֶבַח, הִיא מַעֲלָה גְּדוּלָה יוֹתֵר מִשֶּׁאֵר הַמַּעֲלוֹת, וְלִכֵּן מִקְדִים אֶת הַמַּעֲשֵׁר, וְאַחַר כֵּךְ יִקְרִיב אֶת הָעוֹלַת הָעוֹף לִפְנֵי הַחֲטָאת בְּהֵמָה.

'בַּמַּעֲרָבָא אִמְרִי, עֵיילָא בַּה עוֹלַת בְּהֵמָה בַּחֲטָאת הָעוֹף, וְאַגְבַּהֲתָה מִמַּעַשֵׁר'. וּמִבּוֹאֵר בְּרַש"י שֶׁם הַכּוֹנֵה, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁגַם הָעוֹלָה הִיא מִיֵּן זֶבַח, וּבְכֹל זֹאת חֲטָאת הָעוֹף קוֹדְמַת לְעוֹלָה, הִרִי שֶׁנִּכְנַס חֲשִׁיבוֹת הָעוֹלָה בְּתוֹךְ הַחֲטָאת הָעוֹף, אִם כֵּן גַם כִּלְפֵי הַמַּעֲשֵׁר יֵשׁ לֹאמֵר שֶׁבִּטְלָה מִמֶּנּוּ הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁהוּא מִיֵּן זֶבַח, וְיֵשׁ לְהַקְדִים אֶת חֲטָאת הָעוֹף גַם לִפְנֵי הַמַּעֲשֵׁר. ע"כ תּוֹכֵן דְּבַרֵי הַגַּמ' שֶׁם. וְלִהְלַכָּה נִפְסַק בְּרַמְב"ם (הַל' תְּמִידִין וּמוֹסַפִּין פ"ט ה"ח) כְּתִירוֹן הַשְּׁנִי, שֵׁשׁ לְהַקְדִים וְלִהְקָרִיב אֶת חֲטָאת הָעוֹף תַּחִילָה, וְאַחַר כֵּךְ אֶת הָעוֹלָה, וְאַחַר כֵּךְ אֶת הַמַּעֲשֵׁר.

הוֹכַחַת הַחֲכָמָה שְׁלֵמָה מִשֶּׁם שֵׁשׁ

שֶׁם (ד"ה חֲטָאת הָעוֹף) כְּתַב שְׁמוּדְבֵר בְּיֹלְדוֹת עֲשִׂירָה שֶׁמִּבִּיאָה כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וּבֵן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֲטָאתוֹ. וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי רַש"י, שֶׁרַק בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁמִּבִּיאָה אֶת שְׁנֵיהֶם לְעִנִּין אֶחָד, בְּזֶה נֹאמֵר שֶׁהַחֲטָאת קוֹדֵם לְעוֹלַת הָעוֹף, אֲבָל הַמִּבִּיא חֲטָאת הָעוֹף וְעוֹלַת בְּהֵמָה מִשְׁנֵי חַיּוּבִים נִפְרָדִים, יֵשׁ לְהַקְדִים אֶת הַזֶּבַח וְלֹא אֶת הָעוֹף. וְכֵן מִדִּיק הַחֲזוֹן אִישׁ (מִנְחוֹת ס"ג ל"ג ס"ק יג). אוֹלַם עֵיין שֶׁם שְׁמַדִּיק מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' (פּט: ד"ה תְּקוּדִים) שְׁחוֹלְקִים עַל רַש"י בְּזֶה, וְלִדְעַתֶּם לְעוֹלָם יֵשׁ לְהַקְדִים חֲטָאת הָעוֹף כְּשֶׁהִיא בָּאָה עִם עוֹלַת בְּהֵמָה.

אות ד) פסק בזה להקדים את התמר, שמזה שהתמר קודם לתאנה הרי הוא גובר גם על הבננה.

גם הגאון רבי חיים קנייבסקי (שיח השדה ח"ג, ברכות מא.) הכריע בזה, שיש להקדים לברך העץ לפני שמברך האדמה על הבננה. אך הוא כתב כן מחמת סברא אחרת. שכשמברך על התמר בורא פרי העץ, הרי ברכה זו הולכת גם על התאנה, שגם הוא ברכתו העץ, והתאנה הרי הוא חביב יותר מהבננה, נמצא שבברכתו על התמר הרי הוא מברך גם על החביב. ולכן ודאי יש להקדים ולברך קודם העץ שהוא על התמר ועל התאנה, ויאכל התמר ואחר כך התאנה, ואחר כך יברך על הבננה. וכעין זה מטו משמו של אביו הקהלות יעקב.

חילוק בין מברך על כל חלקי הספק
למברך רק על שתיים מהם

שוב ראיתי אחר העיון שיש סברא לחלק בין נידון זה לנידון של המגן אברהם, וכן לנידון של הסוגיא בובחים. שכן בנידון של המגן אברהם, בסופו של דבר הרי הוא מברך על כל שלשת המינים, הגפן על היין, ומזונות על התבשיל של שעורים, והעץ על הזית, אלא שהספק הוא מה קודם למה, על מה יברך בתחילה ועל מה יברך בסוף. וכן בנידון שבובחים, שמקריב את כל שלשת הקרבנות, את חטאת העוף ואת עולת הבהמה ואת המעשר בהמה, אלא שדנו מה יש להקריב בראשונה.

והתאנה שהוא אחר התמר חביב עליו יותר מהבננה שברכתו האדמה, והבננה חביב יותר מהתמר, יש לעיין אם גם בזה שייך לומר סברא זו, שהתמר - מחמת הגזירת הכתוב שהוא קודם לתאנה - נחשב כאילו נכנס מעלת החביב של התאנה גם בו, אף על פי שהתמר חביב עליו פחות מהבננה, והוא קודם לכל, ומברך על התמר ואחר כך על התאנה ואחר כך על הבננה.

ברם, יש לעיין אם שייך לומר כלל סברא זו לגבי אופן זה, שיש לומר שאין הנדון דומה לראיה כלל, שהרי כאן יתכן שלא שייך לומר שהתמר יקדים לבננה כמו התאנה, שהרי כללי הקדימה בברכותיהן שוות ובאין ברכותיהן שוות שונים לחלוטין כאמור, שבברכותיהן שוות הולכים אחר סדר הקדימה ומעלת שבעת המינים, ובאין ברכותיהן שוות הולכים אחר החביב, ולכן יתכן בזה שיש להקדים את הבננה, שאין ברכתה שווה להתמר, ובאין ברכותיהן שוות לא מצינו לעולם שמעלת שבעת המינים יגבר על מעלת החביב.

ובן שמעתי לחלק בשם הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן, שבנידון זה ודאי יש להקדים את החביב, משום שבאין ברכותיהן שוות לעולם החביב קודם, ולכן יש לברך תחילה על הבננה. אך הגאון רבי שלום בן ציון פלמן (מובא משמו בדברי סופרים סי' ריא בירור הלכה אות יד ס"ק ב; ובמאמרו של הגאון רבי חיים שאול קויפמאן בקול התורה קובץ מז,

אבל בנידון שלפנינו, כשיש לו תאנה ותמר ששניהם ברכתם העץ, ובננה שברכתו האדמה, הרי לענין ברכת העץ כבר נקבע ששבעת המינים קודם לחביב, נמצא שהברכה 'בורא פרי העץ' כשיש לפניו תמר ותאנה הוא דווקא על התמר, אם כן שוב לא שייך לדון כלל להקדים את העץ לפני האדמה, שכן התאנה חביב עליו יותר מהבננה, שהרי ברכת העץ אינו על התאנה אלא על התמר, והבננה חביב עליו יותר מהתמר, ובאין ברכותיהן שוות החביב קודם, ואם כן יקדים לברך האדמה על הבננה לפני העץ. וכעין סברא זו כתב לחלק גם בספר מגילת ספר (סי' כג אות ד), עיין שם.

גדר מברך ברכת אחת על כמה מינים **אולם** סברא זו נכונה רק אם נאמר שאכן המברך על מאכל ואחר כך אוכל עוד מאכל שברכתו שוה, אין הברכה נחשבת אלא על המאכל הראשון, והמאכל השני נגרר אחריו, אף שהברכה לא היה עליו. אבל מצד שני יש לומר שהברכה הוא על כל מה שיאכל אחר כך, והרי הוא כאילו בירך הברכה על כל מאכל ומאכל.

ובדבר זה נחלקו לכאורה הפרי חדש והתבואות שור (יו"ד סי' יט).

שדעת הפרי חדש (שם ס"ק ח') שבהיו לפניו כמה פירות שברכותיהם שוות, יכול לכוון לכתחילה שאינו רוצה לצאת אלא על פרי אחד, ולא על השני, ואחר כך צריך לברך שוב על הפרי השני, והתבואות שור חולק עליו (שם ס"ק יז), ולדעתו אי אפשר לכוון ולעשות כן, וברכתו הוא ברכה לבטלה.¹

בפשטות נראה כונת מחלוקתם בספק הנ"ל, האם הברכה הוא על כל מאכל ומאכל, או שהמאכלים האחרים נגררים אחר הראשון. שלדעת הפרי חדש הברכה הוא על כל מאכל ומאכל, ולכן כשמכוון שלא לפטור אלא את המאכל הראשון, מועיל הדבר, ויכול לברך שוב על המאכל השני, אבל לדעת התבואות שור הברכה הוא רק על המאכל הראשון, ושאר המאכלים נגררים ממילא, ואם כן סובר שאי אפשר לכוון שלא לפוטרים, שהרי זה נעשה ממילא, שהכל נגרר אחר המאכל הראשון.

לענינינו, באופן שיש לפניו תמר תאנה ובננה, שהבאנו סברא שיש להקדים את האדמה, מאחר שאין כאן אלא הבננה נגד התמר, ולא נגד התאנה, שהרי אינו מברך העץ על התאנה אלא על התמר. מעתה יש לומר, שכל זה שייך רק

1. וכצד זה מפורש גם בתוך דברי הגר"ח קנייבסקי הנ"ל.

2. הפרי חדש והתבואות שור שם נחלקו לענין ברכת השחיטה, בשוחט שדעתו לשחוט כמה בהמות, אך מכון שהברכה לא תחול אלא על בהמה אחת, שלדעת הפרי חדש מועיל הכונה, אלא שהיא ברכה שאינה צריכה, ולדעת התבואות שור אין הכונה מועלת, ויש בזה משום ברכה לבטלה. אבל הוא הדין והוא הטעם בנידון שהזכרנו ביש לפניו כמה פירות מאותו המין, שגם בזה שייך המחלוקת הנ"ל.

וכתב להוכיח כיסוד דבריו מסוגית הגמ' בזבחים הנ"ל, שאמרו 'מין זבח עדיף', ולכאורה צריך להבין הכונה, שהרי אף שהמעשר הוא מין זבח, מכל מקום הרי יש לפנינו גלגל החוזר, שכן העולה קודם למעשר. אלא על כרחך הכונה כנ"ל, שמאחר שהעולה ודאי אינה הראשונה, שהרי גזירת הכתוב שהחטאת קודמת לעולה, נמצא שאין העולה בכלל הספק כלל, אלא הספק הוא בין העולת העוף להמעשר בהמה, ולכן ודאי יש להקדים את המעשר שהוא מין זבח לפני עולת העוף.

שוב הביא ששאל כן לרבו הגאון רבי אברהם גניחובסקי, ואמר לו ששאלה זו הוא דקה מן הדקה, אבל הכריע שלא כסברא הנ"ל, אלא שיש להקדים את השהכל בתחילה, שכן יש כאן שתי אפשרויות, או שיאחר את המזונות ויברך עליו אחר ברכת העץ, או שיאחר את העץ ויברך עליו אחר שהכל, וכל כהאי גונא עדיף לאחר את ברכת העץ מלאחר את ברכת המזונות, שכן ברכת מזונות קודם לברכת העץ, ולכן יברך על העץ בסוף.

אם נאמר כהצד שהברכה הוא רק על המאכל הראשון, ושאר המאכלים נגררים אחריו, אבל לפי הצד שהברכה הוא על כל מאכל ומאכל, [וכפי שמורה דעת הפרי חדש], נמצא שמברך העץ לא רק על התמר, אלא גם על התאנה, והתאנה חביב עליו יותר מהבונה, ואם כן לפי צד זה יש להקדים לברך העץ לפני האדמה.

באופן שמוין אחד ודאי נדחה שוב אינו כ"ף ח"ק מהספק

נחזור לספק שפתחנו בו, באופן שיש לפנינו מזונות, ושהכל שהוא ספק טפל למזונות, וגם תפוח. שרוצה להקדים ושהכל לפני המזונות, מחמת ספק טפל, אך צריך להקדים את התפוח לפני שהכל, ומאידך מזונות קודם להעץ.

הנה, בספר משברי ים (על עניני גלגל החוזר, סי' א' ענף ח') כתב בשם חכם אחד, שיש להקדים את התפוח לפני הרוטב. ואף שברכת מזונות הוא לפני ברכת העץ, מכל מקום מאחר שבין כך המזונות נדחה מפני שהכל, שוב אין ברכת המזונות בכלל הספק כלל, שהרי הוא ודאי אינו הברכה הראשונה שלפנינו, ואם כן נמצא שהספק הוא בין העץ לשהכל, ובזה ודאי העץ קודם לשהכל.

שיעור נפלא מתוך הספר באר יעקב ח"א הנדפס ויצא לאור במהדורה החדשה

פרשת עקב

ברכת מעיין שלש

מדאורייתא או דרבנן והמסתתף

מזונות, העין, ושהכל שהוא ספק טפל למזונות * סדר הקדימה בברכותיהן שוות ובאין ברכותיהן שוות * תאנה, בננה ותמר, והחביבות בסדר הזה * ספק המגן אברהם בין, תבשיל שעורים זית * סוגית הגמ' בהביא חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה * הוכחת החכמת שלמה משם שיש לברך בתחילה על הזית * סברא הנ"ל באין ברכותיהן שוות * חילוק בין מברך על כל חלקי הספק למברך רק על שתיים מהם * גדר מברך ברכת אחת על כמה מינים * באופן שמין אחד ודאי נדחה שוב אינו כלל חלק מהספק

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך וגו' (ת, י)

מחלקותם, שלפני הפסוק 'ואכלת ושבעת וברכת' כתוב (לעיל ח-ט), 'ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש', 'ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם' וגו'. לדעת רבן גמליאל ואכלת וגו' מוסב גם על שלפני פניו, ועל כן דעתו

בגמרא (ברכות מד.) מובא מחלוקת חכמים ורבן גמליאל בדיון ברכה אחרונה על שבעת המינים, לרבן גמליאל מברך שלש ברכות כמו על הפת^א, ולחכמים ברכה אחת מעיין שלש, שהוא מעיין שלש ברכות של ברכת המזון. ומבואר שם טעם

א. אמנם בחזון איש (או"ח סי' לד אות א) כתב, שאף לרבן גמליאל שמברך שלש ברכות על שבעת המינים, אינו מברך עליהם כנוסח ברכת המזון שעל הפת, שהרי שבעת המינים אינו פת ואינו מזין, ולא שייך על זה ברכת הזן, אלא מברך כנוסח השייך להם, אלא שמסדרם בשלש ברכות. וכבר מצינו כן לאחד מן הראשונים, הוא השבלי הלקט (סדר ברכות סי' קנח) בשם רבינו אביגדור כהן צדק, וזה לשונו: 'ואותן שלש ברכות דקאמר רבן גמליאל, לא כל שלש ברכות ממש, אלא שלש ברכות קצרות, דאף על גב שחמרא זיין (ראה ברכות לה) ופורתא סעיד ושמה, מזון מיהא לא איקרא, כל שכן שאר המינים לבד מחיטה ושעורה, עכ"ל. ובחזון איש שם הוסיף, שאף בדיעבד אם בריך על שבעת המינים ברכת המזון לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולברך נוסח שלש ברכות שעל שבעת המינים.

שכח אם בירך מעין שלש על שבעת המינים

הנפקא מינה בזה הוא, באופן שאכל אחד משבעת המינים ומסתפק אם בירך, שאם חיוב הברכה הוא מן התורה צריך לחזור ולברך מספק, כדין ברכת המזון על הפת, שספיקא דאורייתא לחומרא, ואכן כן כתב הרמב"ן (שם), שהרי לדעתו ברכת מעין שלש הוא מן התורה וכנ"ל. ולהסוברים שחיובה מדרבנן, אינו חוזר ומברך, כדין ספק דרבנן.

בשלחן ערוך (או"ח סי' רט סע"ג) נפסק, 'כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהוא של תורה'. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק י) שמשמע מדבריו, שסתם כדעת הראשונים הסוברים שברכת מעין שלש הוא מדרבנן, ועל כן אינו חוזר ומברך במסתפק אם בירך. אך כתב שבאמת הרבה ראשונים סוברים שהוא מן התורה, ועל כן כתבו האחרונים (ראה ט"ז שם ס"ק ג) שמי שאכל כדי שביעה מפירות או תבשיל של שבעת המינים, ומסתפק אם בירך, יאכל מאותו המין עוד כזית ויברך אחריו, ויוציא על ידי זה גם את הספק שלו.

שכח בירך מעין שלש על פת הבא בכסנין

אמנם בשער הציון (שם ס"ק יד) הוסיף, שדבר זה לא יצויר אלא בשבעת המינים, אבל בפת הבא בכיסנין לא יצויר דבר זה, שהרי אם אכל מהם כדי שביעה,

שמברכים ברכת המזון על כל שבעת המינים, ולדעת חכמים 'ארץ הפסיק הענין', ועל כן הפסוק 'ואכלת' וגו' לא נאמר אלא לגבי לחם בלבד, ולא על כל שבעת המינים שהוזכרו למעלה.

להלכה קיימא לן כחכמים, כמבואר בגמ' שם. ועל כן אחר אכילת אחד מחמשת מיני דגן שלא בצורת פת, או אכילת אחד מחמשת הפירות של שבעת המינים, ענבים תאנים רמונים זיתים ותמרים, אינו מברך ברכת המזון, אלא מברך ברכת מעין שלש.

מחלוקת הראשונים אם ברכת מעין שלש מן התורה

אף שאין מברכים ברכת המזון אלא מעין שלש, מכל מקום נחלקו הראשונים בחיוב ברכה זו. שלדעת הרבה ראשונים (רא"ש ברכות פ"ו ס" טז; רמב"ן ברכות מט::; רשב"א ורא"ה וריטב"א שם לה. ומד.) ברכה זו היא מן התורה כמו ברכת המזון, והוא בכלל הפסוק ואכלת ושבעת וברכת, שמוסב גם על שבעת המינים שהוזכרו בפסוק ת, 'ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש'. ולדעתם 'ארץ הפסיק הענין' מועיל רק לענין זה שאין צריך לברך שלש ברכות, אבל עדיין ברכת מעין שלש הוא מן התורה. אך דעת הסמ"ג (עשין כז) והרבנינו יונה (ברכות סוף פ"ו) שאינה אלא מדרבנן, ומן התורה אין צריך לברך אלא על הלחם לבד. וכך הוא דעת הרמב"ם (הל' ברכות פ"ח הי"ב) כפי שביאר הכסף משנה (שם) בדעתו.

יברכו את כל ברכת המזון, והרי ברכת המזון מדאורייתא, ותירצו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, ועל כן הקילו בפועלים שטרודים במלאכת בעל הבית, ע"כ תוכן דבריהם. על כל פנים מבואר בדבריהם, שגם זה שיש לברך שלש ברכות נפרדות הוא 'דבר מן התורה'.

אמנם הבית יוסף (או"ח סי' קצא) כתב על דברי התוס' אלו, 'ולי אין צורך לזה, דאין מנין ברכות שאחר המזון מן התורה, וכדמשמע מדברי הרמב"ם בספר המצוות שלו שכתב, והמצוה הי"ט, שצונו לברכו אחר האכילה, ולא הזכיר מנין הברכות, עכ"ל הבית יוסף. הרי שנקט שמנין הברכות בברכת המזון אינו מן התורה, ואף דייק שכן הוא גם דעת הרמב"ם. ומה שלמדו בגמ' שם מפסוקים ברכת הזן והארץ ובונה ירושלים, כתב הבית יוסף שאינו אלא אסמכתא בעלמא. אך הב"ח (שם) כתב שאף שאכן זה דעת הרמב"ם, אבל דעת שאר הפוסקים אינו כן, אלא גם מנין שלש ברכות הוא מן התורה, ורק מטבע הברכות - צחצוח הלשון - אינו מן התורה.

משא וממזן בראיית המגן אברהם שאין מנין שלש ברכות מן התורה

המגן אברהם (שם סי' ק א) מביא את דברי הבית יוסף והב"ח, וכתב על זה 'ועיין מה שכתבתי סוף סימן קצ"ד'. ושם כתב המגן אברהם (סי' ג) להוכיח שמנין שלש הברכות בברכת המזון הוא מן התורה. שבשו"ע שם (סעי' ג) נפסק

שוב מחויב לברך עליו ברכת המזון מן התורה כמו לחם גמור.

לכאורה יש לתמוה על דברי השער הציון, שהרי לא מצאנו שהאוכל פת הבא בכסנין מתחייב בברכת המזון מן התורה אלא באוכל שיעור קביעות סעודה, דהיינו שאחרים קובעים עליו, כנפסק בסי' קסח (סעי' ו), ושיעור שביעה להתחייב בברכת מעין שלש הוא בשיעור כביצה, והוא פחות משיעור קביעות סעודה, ואם כן שייך הציוור שכתב במשנה ברורה גם בפת הבא בכסנין, באופן שאכל שיעור שביעה אך פחות משיעור קביעות סעודה, ומסתפק אם בירך מעין שלש שיאכל עוד כזית ויברך אחריו. וצ"ע.

מחלוקת הראשונים אם מנין שלש ברכות שבברכת המזון מן התורה

עוד איתא בגמ' (שם מה:): 'תנו רבנן, מנין לברכת המזון מן התורה, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת, זו ברכת הזן, את ה' אלהיך זו ברכת הזימון, על הארץ זו ברכת הארץ, הטובה זו בונה ירושלים, ע"כ. ומשמע מפשטות לשון הגמ', שלא רק שמחויב לברך מן התורה, ולהזכיר בה מזון וארץ וירושלים, אלא שגם עצם החיוב לברך שלש ברכות נפרדות, ברכת הזן וברכת הארץ וברכת ירושלים, הוא מן התורה.

ובן מתבאר בדברי התוס' (שם טו. ד"ה וחוחם), שהקשו איך הקילו בפועלים שעושים מלאכתם אצל בעל הבית שלא

שלא מוכח משם שאכן צריך לברך ג' ברכות נפרדות, על כל פנים מוכח שצריך להזכיר מעין ג' הברכות, אף שיכול לכלול הכל בברכה אחת.

מניין שלש ברכות בברכת המזון למואן
דאמר שמעין שלש על שבעת המינים
מן התורה

הנה, הזכרנו למעלה את מחלוקת הראשונים, האם ברכת מעין שלש על שבעת המינים הוא מן התורה או מדרבנן. ולכאורה היה נראה שהא בהא תליא, שאם אין ברכת מעין ג' מדאורייתא, אלא מן התורה אינו מברך כלל על שבעת המינים, וחז"ל תקנו ברכת מעין ג', יש לומר שבברכת המזון שודאי מחויב מן התורה, אין חיוב לברך ג' ברכות דוקא, אלא מן התורה די בברכה אחת מעין שלש. אבל להסוברים שברכת מעין שלש על שבעת המינים הוא מן התורה, ו'ארץ הפסיק הענין' בא לחלק ברכת שבעת המינים מברכת הפת, שבשבעת המינים די בברכת מעין שלש וכנ"ל, אם כן על כרחך צריך לומר שבברכת הפת אכן מחויב לברך ג' ברכות נפרדות מן התורה, שאם לא כן מה הבדל יש בין ברכת הפת לברכת שבעת המינים לחכמים. ואכן כן כתב הצ"ח (ברכות שם) שאם ברכת מעין שלש מן התורה, בהכרח שבפת חייב מן התורה לברך שלש ברכות.

איברא שיש לחלק בזה, ולומר שגם לדעת הסוברים שברכת מעין שלש מן התורה, מכל מקום גם ברכת המזון אין צריך מן התורה מנין ג' ברכות.

בשלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע את כל ברכת המזון, אלא אחד יודע ברכה הראשונה ואחד השניה ואחד השלישית, יברך כל אחד את הברכה שיודע, ויוציא הזה את השנים האחרים. וכתב המגן אברהם, שמהגמרא והרי"ף משמע, שאם אין שם אלא אחד שיודע ברכה אחת, ואת שאר הברכות אין אף אחד מביניהם יודע לברך, לא יברך כלום, משום שהברכות מעכבות זו את זו. וכתב המגן אברהם, שמזה מוכח שמנין ג' ברכות הוא מן התורה, שאם אינו אלא מדרבנן, אם כן יברך ברכת הזן לבד, וכי בשביל שאינו יודע דרבנן לא יאמר דאורייתא, ע"כ תוכן דבריו. וזה מה שנתכוון לציין לשם, ששם הוכיח שלא כדברי הבית יוסף כאן.

אולם הנושאי כלים כבר העירו (הגהות רבי עקיבא איגר בסי' קצא; דגול מרובה בסי' רצד) לדחות הראיה, שלא מוכח משם שג' הברכות מן התורה, מאחר שאף אם אין 'מנין' הברכות מן התורה, מכל מקום ודאי אינו יוצא בברכת הזן לבד, משום שצריך להזכיר גם מזון וברכת הארץ ובונה ירושלים, וזה ודאי מחויב מן התורה, ולא נתכוון הבית יוסף לומר אלא שמן התורה יכול לכלול את הכל בברכה אחת, ואין צריך לחלקם בג' ברכות.

הדגול מרובה (שם) - מחמת הערה זו על המגן אברהם - מציע להגיה את לשונו של המגן אברהם שם, שבמקום לומר 'מנין ג' ברכות דאורייתא', יש לומר 'ענין ג' ברכות דאורייתא', והכונה, שאף

התורה מכל מקום צריך להזכיר מן התורה גם ארץ וירושלים, מה שאין כן בשבעת המינים שדי בברכה אחת כל דהו, כגון ברכת הזן לבד, ועל זה מועיל 'ארץ הפסיק הענין', שבשבעת המינים אין צריך להזכיר הכל כמו בברכת הפת³.

כְּבוֹדֵי עֲלְמָא בְּשִׁבְעַת הַמִּינִים דִּי
בְּבִרְכָה אַחַת מִן הַתּוֹרָה וְאִין צְרִיךְ
מַעֲיִן שְׁלֵשׁ

יסוד זה שכתב החזון איש, שבשבעת המינים אף אם מחויב מן התורה לברך, מכל מקום היה די בברכה אחת ולא דוקא מעין שלש, כבר כתב הפרי מגדים (סי' רח מש"ז ס"ק א). והוא כתב כן כדי לבאר את לשון הטור שכתב שם בזה הלשון: 'על חמשת המינים שהן גפן ותאנה ורמון וזית ותמרה שנשתבחה בהן ארץ ישראל...', מברכין לאחריהן ברכה אחת מעין שלש, שמתוך חשיבותן קבעו להם ברכה בפני עצמן, עכ"ל הטור. ולכאורה היה נראה מזה שכתב 'קבעו', שאין הברכה שלאחר שבעת מינים מן התורה אלא מדרבנן. והרי הבית יוסף הנ"ל (בסי' קצא) כתב בדעת הטור שהוא מהסוברים שברכת מעין שלש על שבעת המינים הוא מן התורה.

ואף שבגמ' איתא שלחכמים 'ארץ הפסיק הענין', משמע שיש חילוק בין ברכת הפת לברכת שבעת המינים, יש לומר שזה אסמכתא בעלמא, דהיינו שלעולם מן התורה אין שום חילוק בין ברכת הפת לברכת שבעת המינים, אלא חז"ל לאחר שתקנו בברכת הפת שצריך לברך מנין ג' ברכות, הסמיכו על 'ארץ' שהפסיק שבעת המינים ל'ואכלת', לחלק ולומר שבברכת שבעת המינים אין צריך מנין ג' ברכות, אלא די בברכה אחת מעין שלש. וכן כתב השו"ע הרב (סי' קסח קונטרס אחרון אות א) בדעת הסוברים שמעין שלש בשבעת המינים הוא דאורייתא, שלדבריהם יש לומר שארץ הפסיק הוא אסמכתא דרבנן.

בחזון איש (או"ח סי' לד אות א) כתב לחלק בזה באופן אחר, שאף אם נאמר שברכת מעין שלש על שבעת המינים הוא מן התורה, ונאמר גם שבברכת המזון על הפת די מן התורה בברכה אחת, מכל מקום מצינו חילוק בין פת לשבעת המינים, שבפת אף על פי שדי בברכה אחת מכל מקום צריך להזכיר בה גם ארץ וירושלים, וכדברי רעק"א והדגול מרבכה הנ"ל שאף אם אין מנין הברכות מן

ג. בהמשך דבריו שם מצדד החזון איש למעשה כדעת הראשונים שברכת מעין שלש אינו אלא מדרבנן, וכסתימת השו"ע כנ"ל, עיין שם טעמו ונימוקו עימו. וכתב שכן משמע גם בביאור הגר"א בסימן רט, שהגר"א שם כתב, 'שהברכות כולן דרבנן חוץ מברכת המזון', ומציין לראשונים הסוברים שמעין שלש דאורייתא, אך מסיק כדעת הסוברים שגם מעין שלש של שבעת המינים הוא דרבנן, עיין שם. אלא שבהמשך דברי החזון איש יש לעיין, שכתב שמדברי הגר"א שם משמע 'דגם לרבן גמליאל אינו אלא אסמכתא'. ולא ידעתי היכן מצא כן בדברי הגר"א, שלכאורה בדבריו שם אין זכר לכך. וצ"ע כונת החזון איש.

וּכְתַב הפרי מגדים, שלעולם יש לומר שאכן ברכה אחרונה על פירות שבעת המינים הוא מן התורה, אלא ש'ארץ הפסיק הענין' ממעט שאין צריכים מעין שלש כמו פת, שפת צריך מן התורה או שלש ברכות או על כל פנים מעין שלש כנ"ל, אבל על שבעת המינים די מן התורה אפילו ברכת בורא נפשות רבות. והוא ממש כדברי החזון איש. ולפי זה מבואר מה שכתב הטור 'קבעו להם ברכה בפני עצמן', שזה שיש להם ברכת מעין שלש אכן חז"ל קבעו, ואינו מן התורה.

סתירה בדברי המשנה ברורה בהג"פ

בשער הציון (סי' רח ס"ק א) הביא את דברי הפרי מגדים, ולא פקפק בדבר, ואף לא הביא חולקים עליו. ומשמע שנקט כן, שאף להסוברים שברכת מעין שלש מן התורה, מכל מקום אין צריך מן התורה ברכת מעין שלש דוקא, אלא די בברכה אחת. ואם כן יש לתמוה, ממה שהקשה הוא עצמו בביאור הלכה בסוף אותו הסימן (סעי' יז ד"ה אלא), שנראה כאילו לא זכר את אשר הזכיר בתחילת הסימן.

שבשו"ע שם נפסק, שבדיעבד אם בירך על התמרים ברכת המזון יצא, מכיון שתמרי מידן זייני, ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן יצא, אלא שאם נזכר קודם שחתם ברכת הזן, יוסיף לומר 'ועל שהנחלת לאבותינו ארץ טובה ורחבה', ויסיים נוסח ברכת מעין שלש, כדי להזכיר גם ארץ וירושלים. ע"כ תוכן דברי המחבר.

וּתְמָה בביאור הלכה שם, שאיך יתכן שיוצא בברכת הזן, והרי לא הזכיר ארץ וירושלים. וכתב שלדעת הסוברים שמעין שלש הוא מדרבנן יש ליישב, שלא תקנו להזכיר כל שלשת הדברים - מזון ארץ וירושלים - אלא לכתחילה, אבל כדיעבד אף אם לא הזכיר אלא מזון לבד גם כן יצא, אבל למאן דאמר שמעין שלש הוא דאורייתא 'באמת צריך עיון' איך יצא, והלא לא הזכיר ארץ וירושלים. ע"כ תוכן דברי הביאור הלכה, עיין שם.

אמנם אם נאמר כנ"ל, שאף למאן דאמר מעין שלש מן התורה, מכל מקום אין צריך להזכיר הכל מן התורה, אלא די בברכה אחת, לא קשה מידי, שודאי יצא מן התורה בברכת הזן לבד, ומה שצריך להזכיר גם ארץ וירושלים אינו אלא מדרבנן, ובדרבנן אפשר לומר שלא תקנו כן אלא לכתחילה. ואכן החזון איש (שם אות ג) אחר שהביא את תמיהת הביאור הלכה כתב, שלפי מה שכתב למעלה (אות א הנ"ל) שמן התורה בברכה כל דהו סגי, ניחא.

אלא שעל המשנה ברורה עצמו יש לתמוה לכאורה, שהרי כאמור הוא בעצמו הביא בשער הציון בתחילת הסימן את דברי הפרי מגדים בפשיטות, שלכולי עלמא אין צריך מן התורה מעין שלש דוקא, ואם כן מה הוקשה לו בביאור הלכה בסוף הסימן איך יצא בברכת הזן. ומצוה ליישב.

בדיעבד ברכת מעין שלש, מאחר שכל המינים נכללו התורה ביחד.

'ברית ותורה' בברכת המזון - אם מעבד בדיעבד

אִתָּא בגמ' (ברכות מט.) 'כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ וכו' לא יצא ידי חובתו'. ונחלקו הראשונים האם חיוב הזכרת ברית ותורה הוא מדאורייתא, ולא יצא ידי חובתו היינו שלא יצא אפילו החיוב מן התורה, או שהחיוב אינו אלא מדרבנן. שהתוס' (שם כ: ד"ה נשים) כתבו שהצד בגמ' שם שאין חיוב לנשים בברכת המזון מן התורה, הוא משום שאינן יכולות לומר ברית ותורה, אבל ברש"י שם משמע שאינו אלא מדרבנן. עיין ביאור הלכה (סי' קפז סעי' ג ד"ה מחזירין) שהביא את המחלוקת, וכתב שנפקא מינה בספק אם אמר ברית ותורה בברכת המזון, האם צריך לחזור.

וכתב הריטב"א (שם מט.), שודאי אין הזכרת ברית ותורה אלא למצוה ולכתחילה, אבל אין צריך לחזור ולברך אף אם לא הזכיר בודאי ברית ותורה. והלשון 'לא יצא ידי חובתו', כתב הריטב"א, שיש לומר הכונה שלא יצא ידי חובת הברכה כראוי, אף שאין צריך לחזור ולברך. ומצינו לשון כעין זה בפסחים (קטז.) לענין כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח 'לא יצא ידי חובתו', שהכונה שלא יצא כראוי¹. והוכיח כן מזה

דעת הריטב"א שאף ששלש ברכות ברכת המזון מן התורה בדיעבד יצא במעין שלש

בריטב"א (ברכות מד., וכן הוא בחי' הרא"ה שם) מצינו מהלך מחודש בגדר ברכת הפת וז' מינים, וזה לשונו: 'ואי קשיא, אם כן לרבנן (הסוברים שעל שבעת המינים מברכין מעין שלש) מעין שלוש מנא להו לתאנים וענבים. ויש לומר, דנפקא להו מדאדכרינהו רחמנא הכא להני, וכתב בתרייהו ואכלת ושבעת וברכת, שמע מינה שאף הם טעונין ברכה, דוברכת ודאי אכולהו קאי, ואי לאו דאתא תאכל בה לחם ואפסיק, הוה מברכינן עלייהו שלש ממש כרבן גמליאל, השתא דאדכרינהו ואפסקיה לענינא בלחם, שמעינן דאפריש בהו בברכותיהן, ולא מברכינן ברכה גמורה אלא אלחם בלחוד, ואשאר מברכינ מעין ברכת הלחם דהיינו מעין שלש'. ומסיק שם הריטב"א: 'ואפילו לרבנן, כיון דכייל רחמנא לכולהו שבעת המינים ביחד, מודו דלחם גופיה אם בירך עליו מעין שלוש של מזון כגון על המחיה ועל הכללה יצא, עכ"ל.

מבואר בדבריו חידוש גדול, שסובר שמעין שלש הוא מן התורה, ו'ארץ הפסיק הענין' מועיל לחלק בין ברכת הפת לשאר שבעת המינים, שעל פת צריך ג' ברכות ועל שבעת מינים די במעין שלש, ומכל מקום גם על פת מועיל

ג. וכן כתב הר"ן בפסחים שם, שהכונה שלא יצא כראוי, אך לדעת התוס' שם (ד"ה ואמרתם) הכונה שלא יצא כלל ידי חובתו. וכעין זה מצינו גם בסוכה (מה.) 'לא קיימת מצות סוכה בימין', כשישב ראשו

שאינן מזכירים ברית ותורה בברכת מעין שלש, ואם היה ברית ותורה מעכב, ודאי היה צריך להזכיר גם במעין שלש. וכן הוא בחדושי הרא"ה (שם). וכן דעת רבינו יחיאל בן הרא"ש (מובא בטור או"ח סי' קפז).

אבל דעת הטור (שם) שברית ותורה מעכב, ואם לא אמר ברית ותורה בברכת המזון צריך לחזור ולברך, וכן דעת עוד הרבה ראשונים כפי שהביא הבית יוסף (שם), וכן פסק השו"ע (שם סעי' ג). ולדעת רש"י הנ"ל שהוא מן התורה ודאי מעכב.

והנה, בחיי אדם (כלל מז סעי' יד) כתב, שהמסתפק אם אמר ברית ותורה בברכת המזון צריך לחזור ולברך. ומבאר שם בנשמת אדם (אות ג) הטעם, משום שהזכרת ברית ותורה הוא מדאורייתא, וכמו שכתבו התוס' הנ"ל. וכתב עליו הביאור הלכה (סי' קפז ד"ה מחזירין) 'ולא ברירא דבר זה', מכיון שהרא"ה ועוד ראשונים סוברים שברית ותורה דרבנן, ואם כן המסתפק אין צריך לחזור.

אך דבריו צריך ביאור לכאורה, שמה ראייה הביא מדברי הרא"ה וסייעתו, הרי לדבריהם ברית ותורה אינן מעכבין כלל, ואפילו ודאי לא אמר ברית ותורה אינו חוזר ומברך לדעתם, ובזה כבר הכריע השו"ע שלא כדבריהם, וכנ"ל

שכתב שם שאם לא הזכיר ברית ותורה מחזירין אותו, ולפי זה כתב החיי אגדם שיש לחזור ולברך בספק הזכיר, ואם כן מה שייך להוכיח מדבריהם לענין ספק.

'ברית ותורה' במעין ג'

בגמ' (ברכות מד.) מובא נוסח ברכת מעין שלש, ולא נזכר שם ברית ותורה, וגם ברי"ף ורא"ש ורמב"ם וטור (או"ח סי' רח) לא הזכירו ברית ותורה בנוסח מעין שלש. ומבואר מזה שאין צריך להזכיר ברית ותורה במעין שלש, וכן נוהגים. ולכאורה יש לעיין להסוברים שברית ותורה בברכת המזון הוא מן התורה, למה במעין שלש אין מזכירין ברית ותורה.

ביותר הדבר צריך עיון לדעת הראשונים הנ"ל שברכת מעין שלש הוא מן התורה, שהרי אם מעין שלש הוא מן התורה כברכת המזון, איך יתכן שבברכת המזון צריך להזכיר ברית ותורה, ואף מעכבין, ובברכת מעין שלש אין מזכירין כלל ברית ותורה.

אמנם להנ"ל בשם הפרי מגדים והחזון איש, אף למאן דאמר שמעין שלש הוא מן התורה, מכל מקום אין צריך מן התורה את התוכן של השלש ברכות, אלא די אפילו בברכה אחת, מובן יותר החילוק בין ברכת המזון למעין שלש לענין ברית ותורה. אם כי עדיין יש לעיין, כשתקנו חכמים להזכיר גם ארץ

ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, שגם שם כתב הר"ן (בפסחים שם) שודאי אינו אלא מדרבנן, ועל כרחק הכונה שלא יצא ידי חובתו כראוי, והתוס' (סוכה ג. ד"ה ד"ה דאמר) כתבו שלא יצא אפילו מן התורה.

למה אין מזכירין ברית ותורה בברכת מעין שלש, וציין למרדכי ולרוקח הנ"ל. וכתב שם לבאר, שאף אם החיוב הוא מן התורה, מכל מקום דבר זה נמסר לחכמים, לפרש לענין מה נתחייבו, ונשאר החיוב מן התורה אף ששינו חכמים בנוסח הברכה, ע"כ תוכן דבריו, עיין שם⁷.

לבאורה נראה הכונה, שהתורה גילתה בזה ש"ארץ הפסיק בענין, שיש הבדל בין ברכת המזון לברכת שבעת המינים, אף אם שניהם מן התורה, ובזה נתנה כח ביד חכמים לשנות בנוסח הברכה של שבעת המינים כרצונם⁸. ועדיין צריך ביאור למה באמת לא תקנו חז"ל לומר ברית ותורה כמו בברכת המזון.

דין ספק ברכת המזון ספק מעין שלש

בשו"ע (או"ח סי קסח סעי' יג) הביא מחלוקת הראשונים, בענין דבר

וירושלים, למה לא תקנו גם ברית ותורה כמו בברכת המזון.

אך באמת מצינו לכמה ראשונים שכתבו נוסח ברית ותורה בברכת מעין שלש. ראה מחזור ויטרי בהלכות פסח (סי' נט) 'ברית ותורה צריך להזכיר בה כברכת הארץ'⁷. וכן באור זרוע (ח"א סי' קפא) בשם רבינו חננאל, וברוקח (סי' שמא) וראבי"ה (ברכות סי' קפא) ובמרדכי (ברכות סי' קג), כולם הזכירו גם 'ברית ותורה' בנוסח ברכת מעין שלש שכתבו. אולם כאמור סתימת כל שאר הראשונים אינו כן, אלא כנוסח הגמ' שלפנינו, שלא נזכר ברית ותורה במעין שלש. ויש לעיין למה באמת אין מזכירין ברית ותורה כנ"ל.

התורה מסרה ביד חכמים לקבוע הנוסח על שבעת המינים

בשו"ת ארץ צבי (קדוילגוב, סי' לז) מביא להקשות כן בשם האמרי אמת,

ד. מסופר (גליון מעדני אשר פרשת עקב תשע"ח, ובקצרה בשלמי תודה ברכות דיני ברכת המזון אות יא) שהרה"ג ר' מנדל שיינין זצ"ל היה מזכיר ברית ותורה מעין שלש, ואמר שכן שמע מהסבא מסלבודקא זצ"ל, וכן נוהגים בניו אחריו. פעם שמע אחד את בנו ר' נחום מזכיר ברית ותורה בעל המחיה, והעיר לו שאין נוהגים כן, ואמר לו ששמע מאביו שכן הוא במחזור ויטרי, והראה לו במחזור ויטרי בהלכות ברכת המזון שלא נזכר כדבר הזה. בלילה ראה הבן בחלומו את אביו שאמר לו שלא ישנה ממנהגם לומר ברית ותורה במעין שלש, ובענין המחזור ויטרי אמר לו שישאל את אברך פלוני, והראה לו בחלום על הרה"ג ר' אליעזר דוד פרידמאן שליט"א, למחרת שאל את רבי אליעזר דוד, ואמר לו שלפני כמה ימים ראה בליקוטי מהר"ח (הלכות פסח) שמביא בשם מחזור ויטרי 'בהלכות פסח', שיש להזכיר ברית ותורה גם בברכת מעין שלש.

ה. עיין שם עוד מה שכתב בענין הלשון בספר הרוקח שם, שלא הזכיר ברית ותורה רק בנוסח על המחיה על פת הבא בכיסנין, אבל בנוסח הברכה על העץ על פירות שבעת המינים לא הזכיר ברית ותורה. ומביא בשם ר' מרדכי מירושלים לבאר, שלדעת הרוקח אכן אין חיוב מעין שלש מן התורה אלא על פת הבא בכסנין, אבל לא על פירות שבעת המינים, עיין שם. אך האמת שכל המעיין בספר הרוקח יבחין, שבפירות שבעת המינים לא הזכיר כלל הנוסח, מאחר שכבר הזכיר כל הנוסח בתחילה

מחויב בודאי, שאין לו לפטור עצמו במעין שלש במקום שלש ברכות, ובפרט שמשה ויהושע תקנו את נוסח הברכות האלו, ועל כן באופן שאכל כדי שביעה צריך לברך ג' ברכות דוקא.

השער הציון מביא ראיה לדבריו מדברי הגמ' (ברכות לז.), שרבן גמליאל והזקנים היו מסובים בעליה, והביאו לפנייהם כותבות, וקפץ רבי עקיבא וברך מעין שלש, כדעת חכמים שמברכים על שבעת המינים מעין שלש, אמר לו רבן גמליאל 'עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת', שהרי דעת רבן גמליאל לברך עליהם שלש ברכות כנ"ל, ואמר לו רבי עקיבא, 'למדתנו רבנו יחיד ורבים הלכה כרבים', עכ"ד הגמ'. ולכאורה קשה, מה היה דעתו של רבן גמליאל בשאלתו, הלא על כל פנים מחלוקת הוא ובכלל ספק הוא, ואם כן יותר טוב לברך ברכה אחת מעין שלש מלהרבות בברכות. ועל כרחק מוכרח כדברי המגן אברהם, שאכל כדי שביעה שמחויב לרבן גמליאל לברך מן התורה ברכת המזון, ועל כן היה לו לרבי עקיבא להחמיר בספקו ולברך ג' ברכות¹,

שבתחילתו היה בלילתו עבה, ואחר כך נעשה בלילתו רכה, שנתבשל במים או בשמן, האם מברכין עליו המוציא ושלש ברכות. ובהג"ה כתב 'ונהגו להקל'. וכתב המגן אברהם (ס"ק לה) שמה שנהגו להקל הוא דוקא כשלא שלא אכל כדי שביעה, כיון שאז החיוב של ברכת המזון הוא מדרבנן, ועל כן בספק ברכת המזון ספק מעין שלש הולכים להקל, אבל אם אכל כדי שביעה שלהצד שמחויב ברכת המזון הוא מן התורה, צריך לברך ברכת המזון מספק.

אך בדגול מרבכה (שם) שדי בה נרגא, שמה שמעין שלש אינו פוטר פת הוא רק מדרבנן, ומן התורה יוצאים גם במעין שלש, ואם כן גם כשאכל כדי שביעה ודאי יש לברך מעין שלש, ששוב אינו אלא מדרבנן.

וכתב בשער הציון (שם ס"ק עא) ליישב דברי המגן אברהם, שיש לומר שמאחר שעל כל פנים מחויב לברך מן התורה כשיש ספק, ממילא מחויב לברך כל הברכות כתקונם, ואף אם אינם מדאורייתא ממש, וכמו באופן שהיה

כשהזכיר הברכה על פת הבא בכסנין, ואחר כך כשמזכיר שגם על פירות שבעת מינים מברך מעין שלש, כתב 'על העץ ועל ארץ חמדה טובה ורחבה וכו'', וכוונתו לכל המשך הברכה שהזכיר למעלה גבי פת הבר בכסנין.

ו. והוא כעין מה שמצינו לענין מלאכה בחול המועד, שאף אם הוא מן התורה, מכל מקום יש הרבה הגדרות אחרות, וקולות שאין ביום טוב, מאחר שהתורה נתנה הכח ביד חכמים לקבוע את ההגדרות של איסור מלאכה בחול המועד. וכן גבי חמשה ענויים ביום הכפורים, שהתורה נתנה כח ביד חכמים לקבוע מהם העינויים ביום הכפורים, אף שעצם חיוב העינוי הוא מן התורה.

ז. ברם לפי מה שהבאנו למעלה מהחזון איש בשם הגר"א, הרי גם לרבן גמליאל אין חיוב הג' ברכות

שיטה באופנים האחרים הוא פת גמור ומברך המוציא וברכת המזון, ורק בציוור שהוא 'כיסנין' לדעתם רק לזה אין דין פת ומברך מזונות ומעין שלש. וכן מבואר בדברי רוב הפוסקים (ראה דגול מרובה שם; שו"ע הרב שם; הגהות רע"א שם; חיי אדם כלל מג סעי' ט"ו).

ועל זה השיב לו רבי עקיבא, שאין זה בכלל ספק, כיון שהלכה כרבים. ומוכח מכאן שבאופן שיש ספק בכדי שביעה אם לברך שלש ברכות או מעין שלש, צריך לברך שלש ברכות, אף שמן התורה יוצא במעין שלש במקום שלש, ע"כ תוכן דברי השער הציון.

הערה על השער הציון מכל פת הבא בכסנין שהוא ספק פת

ברם, דברי שער הציון אלו יש לעיין בהם טובא, שהרי כעין ענין זה מצינו לכאורה בכל פת הבא בכיסנין, שנחלקו הראשונים מהו פת הבא בכיסנין כמובא בטור ובית יוסף ושו"ע (או"ח סי' קסח סעי' ז), יש אומרים שהוא פת עם מילוי, ויש אומרים פת הנילושה עם תבלין, ויש אומרים כעכים יבשים שכוססים אותם. והלכה כדברי כולם שעל כל אלו מברכים בורא מיני מזונות ומעין שלש.

על פי זה נמצא, שהאוכל אחד ממיני פת הבא בכסנין, הרי הוא אוכל ספק פת ספק פת הבר בכסנין, ואם כן יש לעיין בכל פת הבא בכסנין כשאכל כדי שביעה, למה לא יברך ברכת המזון מחמת ספיקא דאורייתא, שמא הוא פת. ובפשטות הביאור הוא על כל פנים להצד הנ"ל, שמן התורה גם על פת די בברכה אחת מעין שלש, וכל ענין שלש ברכות אינו אלא מדרבנן, אם כן אין כאן ספק דאורייתא, שמן התורה בכל אופן יוצא בברכת מעין שלש.

ובפשטות הדברים שיטות הראשונים חלוקים זה עם זה, ולכל

אולם לפי דברי השער הציון הנ"ל, שגם אם יוצא מן התורה במעין שלש,

על שבעת המינים אלא מדרבנן, והפסוק אינו אלא אסמכתא. ולפי זה אין שום ספיקא דאורייתא בעובדא דרבן גמליאל.

ח. אבל דעת המאמר מרדכי (שם ס"ק יד, הובא בביאור הלכה שם ד"ה והלכה) שיתכן שלא נחלקו אלא בלשון 'כיסנין', אבל באמת מודים זה לזה, ולדעת כולם בכל האופנים אין להן דין פת כשלא קבע עליהם, שלא מצינו בפירוש שנחלקו בזה. ולכן ההלכה כדין ככולם, שעל כולם אכן אין הדרך לקבוע עליהם לכולי עלמא.

ט. לפי זה היה נראה לכאורה, שאם אוכל שני מיני פת הבא בכסנין, כגון פת ממולא וגם פת הנילושה עם מי פירות, יתחייב לכל הדיעות בברכת המזון מן התורה, שהרי כאמור לכל הראשונים לא שייך דין פת הבא בכסנין אלא בציוור שהוא מפרש, ובשאר הציוורים הוי פת גמור, ואם כן כשאוכל משני סוגים, הרי ודאי אחד מהם הוא פת לכל הדיעות. וזה ודאי שאין הדין כן, שמעולם לא מצינו שהאוכל שני מיני פת הבא בכסנין מתחייב בברכת המזון, אלא אדרבה נוקטים שלכולם יש דין פת הבא בכסנין, וצריך לעיין בטעם הדבר. ואכמ"ל, ועוד חזון למועד.

תורה ואכלת ושבעת היינו מה שאחרים רגילים לשבוע, או דצריך לומר מן התורה יוצאים בברכה מעין שלש, דאין מנין ברכות דאורייתא, אם כן בספק פת הבאה בכיסנין הוי רק ספק דרבנן, עכ"ל.

על כל פנים מתבאר מתוך דברי רעק"א אלו, שנקט שלעולם גם פת הבא בכסנין מחויב לברך מן התורה, ואין חילוק בדאורייתא בין פת לפת הבא בכסנין, ואפילו במין שהוא ודאי פת הבא בכסנין, והחילוק הוא רק בדרבנן. ובזה יש לו שני מהלכים, או שמן התורה די במעין שלש בין על פת ובין על פת הבא בכסנין, ורבנן תקנו לומר בפת שלש ברכות, ובפת הבא בכסנין אוקמוה על מעין שלש. או שמן התורה לעולם אין חיוב ברכת המזון אפילו על פת, אלא באופן שגם אחרים קובעים עליו, וחז"ל תקנו לברך על הפת גם כשאין אחרים קובעים עליו, ופת הבא בכסנין אוקמוה אדאורייתא לברך רק כשאחרים קובעים עליו.

על פי זה מובן מה שהאוכל פת הבא בכסנין אינו מברך ברכת המזון, ואף שהוא ספק פת, שמכל מקום אינו ספק דאורייתא, או משום שמן התורה יוצא אף במעין שלש על הפת, או שמן התורה אינו מחויב כלל באין אחרים קובעים עליו, ואם אחרים קובעים עליו, הרי בין כך צריך לברך ברכת המזון גם על פת הבא בכסנין כמו פת ממש.

מכל מקום בספק פת ספק תבשיל מברך שלש ברכות, מאחר שבתחילה הספק הוא ספק דאורייתא, אם כן גם בכל פת הבא בכסנין נאמר כך, שיברך שלש ברכות מאחר שהוא ספק דאורייתא, ואף אם מן התורה יוצא על הפת במעין שלש.

חידושו של רעק"א שאין חילוק בין פת לפת הבא בכסנין מן התורה

יתבן שיש לומר בביאור הענין על פי דברי רבי עקיבא איגר (הגהות על אבן העזר, אר"ח סי' קסח). שהנה בשו"ע (שם סעי' ו) אכן נפסק על פת הבא בכסנין, שבאופן שאחרים קובעים עליו סעודה מברך המוציא וברכת המזון, ורק כשאכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו, אף על פי שהוא עצמו אינו קובע עליו מברך מזונות ומעין שלש. אך האבן העזר (שם) אכן הכריע דלא כהשו"ע, ולדעתו מאחר שאין אנו יודעין מהו פת הבא בכסנין, על כן כל ששבע מפת הבא בכסנין, אף אם אין אחרים קובעים עליו, מברך עליו ברכת המזון, משום ספק דאורייתא שמא הוא פת.

אמנם רעק"א (שם) דוחה את דברי האבן העזר, וז"ל: 'עדיין אינו מספיק, דאם נחליט דלחם גמור כיון שהוא שבע ממנו חייב בברכת המזון מן התורה, אם כן אף בפת הבא בכסנין אמאי אינו מברך כהאי גונא ברכת המזון, הא הוא לחם גמור למצה ולחלה. אלא על כרחך צריך לומר, או דגם בלחם גמור מה שחייבה

אך לפי דברי רעק"א הנ"ל יומתק כונת שער הציון, שיש לומר שכונתו היה כדברי רעק"א, שלעולם כל פת הבא בכסנין הוי חיוב מן התורה, ועל כן אין פת הבא בכסנין דומה לשבעת המינים, שאף ששם בספק בירך אינו מברך משום שהוא ספק דרבנן, מכל מקום בפסק פת הבא בכסנין מברך, שהוא ספיקא דאורייתא.

אלא שלצד הראשון של רעק"א צריך לומר שמדובר באחרים קובעים עליו, שמן התורה אין חיוב ברכת המזון גם על הפת כשאין אחרים קובעים עליו, וכונת המשנה ברורה לומר שבשבעת המינים אף אם אכל שיעור שאחרים קובעים עליו לא יהא בזה אלא ספק דרבנן ועל כן אינו מברך, אבל בפת הבא בכסנין יש בזה ספק דאורייתא, ועל כן מברך ברכת המזון.

ולצד השני של רעק"א, שגם בכדי שביעה מחויב מן התורה אלא שדי במעין שלש, יש לומר גם כן הכונה, שהשער הציון רצה לומר שלעולם בפת הבא בכסנין הוי ספק דאורייתא, שהרי אין חילוק בין פת לפת הבא בכסנין מן התורה כנ"ל. ומה שכתב שחייב בברכת המזון לאו דוקא, אלא כונתו שכמו שבאחרים קובעין עליו מברך שלש ברכות מן התורה, כמו כן באכל כדי שביעה מחויב גם כן מן התורה על כל פנים בברכת מעין שלש.

ישוב דברי השער הציון בס"י קפח לפי הרעק"א

לאור הדברים האמורים יש מקום ליישב את דברי השער הציון הנ"ל, שאף אמנם שבספק פת ספק פת הבא בכסנין אינו נחשב לספק דאורייתא, וכנ"ל מהטעם שכתב רעק"א, שמדינא גם על פת הבא בכסנין יש לברך מן התורה כמו על פת, אבל השער הציון הרי מיירי לענין ספק פת ספק תבשיל, שתחילתו היה עיסה שבלילתו עבה ושוב נתבשל, ובזה ודאי הוי ספק דאורייתא, שהרי לפי הצד שהוא פת מחויב מן התורה לברך, ולפי הצד שהוא תבשיל אין לזה שום צד חיוב מן התורה אלא מדרבנן, ועל כן כתב השער הציון כיון שבין כך אתה נדרש בזה לספק דאורייתא, יש לברך כמו שמברכים על פת, דהיינו כל השלש ברכות.

ביאור דברי השער הציון הנ"ל בס"י רמ"א האמור

והנה, בתחילת דברינו (ד"ה אמנם בשער הציון) הערנו על דברי השער הציון בס"י רט (ס"ק יד), שהעיר על מה שכתב במשנה ברורה שם גבי אכל כדי שביעה מפירות שבעת המינים ונסתפק אם בירך, כתב השער הציון שבפת הבא בכסנין לא יצויר דבר זה, שאם אכל כדי שביעה נתחייב בברכת המזון מן התורה. והוא פלאי, שהרי גם אם אכל כדי שביעה לא נתחייב בברכת המזון מן התורה אלא יוצא במעין שלש, אלא אם אחרים קובעים עליו.

מאירים את הבית באור התורה!

לאחר שנים של ציפייה, יזכו לומדי ושוחרי תורה
להתחמם מאורם של חכמים,
ליהנות מאור התורה וללמוד מאוצר תורתו האדיר
של עמוד התורה המפורסם
אשר אלפים שותים דבריו בצמא
הופיע ויצא לאור הספר הנפלא

באר יעקב

מבאר תורתו המופכה מים חיים מעומקה של תורה
שיעורים מופלאים בכל מכמני התורה שנשמעו מפי

הגאון האדיר מוה"ר רבי **יעקב גרינוולד** שליט"א

רב בית המדרש "זכרון רפאל" החסידי בעלזא בני ברק
וחבר הביד"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י
לפי סדר פרשיות התורה

"אור בהיר הוא בשחקים. עליונים ששו ותחתונים
עלו... אור יקר של תורה לשמה מעורב בקב חומטין
של יראת שמים מאוצרו של הקב"ה בבית גנזיו...
ובוודאי ישבעו ויתענגו מטובו כל שוחרי תורה והלכה
ויראת ה' טהורה ויביאו ברכה אל תוך ביתם"

(מתוך מכתב קודש מבי"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א להוצאת הספר)

הספר נערך ונכתב על ידי חבר תלמידי חכמים בטוב טעם ודעת
בשפה ברורה ובנעימה השווה לכל נפש השוקקה להחכים בתורת ה'
ומהווה אוצר יקר מפז בעיני רבים ומגוונים מכל חלקי התורה
טעמו וראו מטעם התורה!

ניתן להשיג בחנות הספרים וואלדמאן

במחיר מוזל